

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

Пономарьова О.М., доцент, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри дизайну

Луганський національний університету імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням мистецької освіти, естетичного виховання естетичних орієнтацій, питанням і аспектам інтеграції видів мистецтва.

Ключові слова: навчально-виховний процес, інтеграція видів мистецтва.

Аннотация. Пономарева Е.Н. **Некоторые аспекты интеграции видов искусства.** Статья посвящена актуальным вопросам образования в сфере искусства, эстетического воспитания, эстетических ориентаций, вопросам и аспектам интеграции видов искусства.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, интеграция видов искусства.

Annotation. Ponomaryova O.M. **Some aspects of integration of types of art.**

The article deals with some problems of aesthetic orientations in the process of students' creative activity. The author of the article analyses the issues connected with the current problems of modern education, integration of arts.

Keywords: modern education, integration of art.

Постановка проблеми. Мистецтво і дизайн сьогодні є дуже впливовими чинниками утворення сучасної потужної художньо-інформативної системи. Різноманітність мов, існуючих у сучасному просторі, ознаками якого є візуалізація інформаційного середовища, глобалізація мереж комунікаційних зв'язків, створюють систему впливових факторів на формування світогляду, естетичного смаку, інтересів, потреб, естетичних орієнтацій студентів і молоді.

Проаналізований стан сучасної культури і характер актуалізованих у суспільстві художньо-естетичних цінностей дає підстави стверджувати, що сьогодні спостерігається зниження впливу високих цінностей художньої культури і мистецтва на процеси суспільно-культурної комунікації, на процеси виховання майбутніх спеціалістів у будь-якій галузі знання. Така ситуація вимагає удосконалення навчально-виховного процесу у вищих освітніх закладах, висуває завдання формування пріоритетної системи справжніх духовних, художньо-естетичних цінностей. Тому естетичне й поліхудожнє виховання сучасної молоді, майбутніх спеціалістів, набуває особливого сенсу й актуальності.

У сучасній виховній практиці педагогі, вихователі активно використовують механізми взаємодії видів мистецтв, але, як показує практика,

іноді виникає багато питань і проблем у процесі комплексного використання різних видів мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми синтезу, інтеграції та взаємозв'язків видів мистецтва і культури, питання функціонування системи видів мистецтва висвітлені багатьма дослідниками (М.Арановський, М.Бахтін, М.Бонфельд, В.Ванслов, А.Зісь, Т.Ліванова, М.Лобанова, А.Лосєв, Л.Масол, В.Михальов, І.Хангельдієва, та ін.). Методи використання інтеграційних процесів мистецтва в педагогіці знайшли місце в наукових працях таких дослідників та педагогів, як Д. Кабалевський, М. Каган, Л. Масол, Л. Мун, Г. Падалка, О. Шевнюк, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.

Інтерес для нашого дослідження мають праці, у яких розглядаються мовно-мовленеві особливості образотворчого й музичного мистецтва, проблеми інтерпретації художніх текстів, проблеми музичного й художнього мислення й.Дис, Б.Мейлах, Н.Ветлугіна, Н.Грозненська, В.Шацька та ін. У наукових дослідженнях комплексно використовуються прогресивні методики різних галузей науки: плідними визначились методи і підходи до вивчення мистецтва і музики, застосовані із лінгвістики, семантики, математики, теорії інформації, теорії імовірності, структуралістики тощо.

Виклад основного матеріалу. Методологічна база використання інтеграційних механізмів мистецтва як факторів впливу на формування естетичних орієнтацій, світогляду, професійної компетенції студентів ВНЗ розглядається у нашому дослідженні стосовно системного, комплексного, які спрямовані на розкриття сутності інтеграційних методів, способів, технологій у мистецтвознавчому та педагогічному аспектах, на розкриття сутності і змісту художньої інтеграції в мистецтві й культурі стосовно історичного, теоретичного, міжвидового та внутрішньо-видового аспектів, та розглядають аспекти інтеграції мистецтва у ракурсі психологічних, пізнавальних, комунікативних, організаційних, креативних процесів у діяльності студента.

Багатобічна система взаємодії різних видів мистецтва як особливий тип художніх зв'язків, пов'язана з загальними законами пізнання і художнього мислення, з прагненням зрозуміти світ людини, бо у мистецтві завжди створюється модель цього світу, але модель завжди ця своєрідна і унікальна, тому інтерпретація і тлумачення будь-якого художнього тексту завжди стає більш складним.

Простір і час є нерозривними категоріями, що представляють об'єктивне буття матерії, матеріально-духовного світу. Дослідження цих нерозривно пов'язаних форм буття в ХХ столітті глобально розширили уявлення про існування Всесвіту, насамперед теоретично і емпірично довівши неконстантний, синергетичний характер взаємозв'язків простору-часу. Аналіз просторово-часових відносин у музиці і мистецтві зорового сприйняття також становить інтерес для досліджень у сфері мистецтва. Треба зауважити, що багато понять і термінів використовуються як у музиці, так і в інших видах

мистецтва не тільки метафорично, а як визначені терміни: тон, гама, ритм, лінія, малюнок, рельєф, фактура, колорит, фарба, архітектоніка, композиція, монтаж, колаж, калейдоскопічність, мозаїчність тощо.

Просторово-часові відносини як нерозривні філософські категорії, що розуміються як “хронотоп” і виражають єдність культурно-художнього, соціально-історичного смислу у науці і творчості, завжди відтворюються у новій, художній реальності твору. Відносно мистецтва часопростір розглядається дослідниками як реальне перцептуальне й художнє, концептуальне явище. Художній часопростір розглядається дослідниками як простір художньої події, яка розгортається в часі і включає життєві характеристики, трансформовані й відображені засобами мистецтва. Цікавими творами щодо вивчення образної системи мистецтва у аспекті інтеграції і взаємозв'язків є, наприклад, твори К.Дебюссі “Reflets dans l'eau” та К.Моне “Reflets sur l'eau”.

Поняття інтеграції означає “стан пов'язаності окремих диференційованих частин, функцій системи в ціле, а також процес, який веде до такого стану” [1, с.176]. Інтеграція культурна визнається в культурології й соціології як процес поглиблення культурної взаємодії і взаємовпливу [1, с.176]. Дослідники наголошують, що прагнення до синтезу, до взаємодії мистецтв природне, оскільки художнє мислення синтетично саме по собі [2, с.15].

Взаємодія – поняття, що визначає вплив речей одне на одного, відображає взаємозв'язки між різними об'єктами, характеризує форми людського співіснування, людської діяльності й пізнання [3, с.74]. Процеси взаємодії мистецтв здійснювалися протягом усієї історії людства, вони пов'язані із загальними законами пізнання, прагненнями пізнати людину і світ, модель якого створюється в мистецтві.

Синтез у мистецтві визначається дослідниками як поєднання творів чи видів різних мистецтв у художнє ціле, яке естетично організує матеріально-духовну середу буття людини. Головними у синтетичному художньому явищі є принципи просторово-часової концентрації, ідейно-світоглядної, образно-композиційної єдності всіх компонентів, єдиного візуально-слухового впливу. Унаслідок взаємодії й з'єднання елементів різних мистецтв виникає новий культурний результат, цілісне художнє явище.

Аудіовізуальна культура розглядається як галузь сучасної культури, пов'язана із появою технічних засобів запису, зберігання, трансляції звуку й зображення: аудіовізуальні тексти являють собою знакові комплекси, які поєднують зображальні, звукові й вербальні ряди. Порівняно з письмово-вербальним спілкуванням та зберіганням інформації, аудіовізуальні засоби змінюють процеси зберігання, передачі культурних цінностей нащадкам.

Синтетичні явища і феномени це явища, пов'язані з використанням технічних засобів: видовищні форми мистецтва (театр, кіно, мультиплікація, шоу, деякі форми авангарду); музика світла, що визначається як синтез усіх видовищно-визових видів мистецтва і має такі різновиди, як музика кольору,

музика графіки й музика зображальної літератури; світломузика як синтез музики звуку й “музики світла”; кольоромузика як синтез музики звуку і “музики кольору”

Візуальність (зримість) – категорія не є обґрунтованою до рівня наукового поняття, однак формує й визначає уявлення про часопростір, певним чином відтворений у музиці. Головним аспектом розуміння зорової основи сприйняття є авторський задум, визначений у назві музичного твору чи літературній програмі, впливає на свідомість слухача, завдяки історично обумовленій семантико-семіотичній спрямованості засобів музичної виразності.

У музичному мистецтві існують специфічно-музичні і неспецифічно-музичні засоби (знаки). Поняття запропоновані В.Медушевським для розуміння механізмів функціонування музики. Специфічно-музичні знаки використовуються тільки в музиці, тому їхнє сприйняття спирається на слуховий досвід слухача. Неспецифічно-музичні засоби використовуються всюди, тому в процесі сприйняття слухач користується запасами всього свого досвіду (біологічного, психологічного, соціального тощо).

Одним з головних чинників механізму художнього (рецептивного і продуктивного) сприйняття є асоціація. Асоціації відіграють важливішу роль у процесі сприйняття і у будь-якому творчому процесі. Мистецтво здатне викликати локальні, системні, внутрішньопредметні, міжсистемні, міжпредметні асоціації. Асоціативною базою є аналогії з сюжетним розгортанням подій, з емоційними процесами. Щодо музичного мистецтва асоціації є специфічним кодом, який допомагає впізнати знайомі частки життя, зрозуміти та інтерпретувати твір.

Унікальним є особливий різновид сприйняття – кольоровий слух. Синопсія або кольоровий слух – це здатність до ототожнення звукових і кольорових уявлень в процесі сприйняття і продуктивної творчої діяльності. Кольорово-музичні асоціації утворюються на основі сприйняття тембрів і тональності музичних ідей і впливають на розвиток музичної думки. Серед великих імен можна назвати лише небагато композиторів, які мали кольоровий слух (М.А.Рімський-Корсаков, О.М.Скрябін, О. Месіан тощо).

У історії світової музичної культури існують пласти музичного мистецтва, сконцентровані навколо живописних творів. При цьому кожен музичний твір індивідуальний не тільки за компонентами і цілісною організацією музичного творіння, але і принципово різними творчими завданнями і індивідуально-творчими підходами в створенні цілісного музичного полотна. (І. Шамо «Картини російських живописців», М.Мусоргський «Картини з виставки», Ф.Ліст «Мислитель» тощо).

Деякі твори музичного мистецтва були створені сприймаються за законами, заснованих на зіставленнях й аналогіях із живописним мистецтвом на певних рівнях змістовності. В той же час, в образотворчому, живописному мистецтві не тільки здійснюється віддзеркалення у художніх образах сцен, пов’язаних з музиченням, танцями й іншими різними ситуаціями, пов’язаними

з функціонуванням музики, але і разом з тим, живописне мистецтво пропонує зразки, в яких художник особливими засобами і прийомами робить спроби відтворити музичні процеси (А.Лентулов, В.Кандинський, М.Чурльоніс, О.Клевер тощо).

До питань взаємодії мистецтв впродовж всієї свідомої історії людства зверталися філософи, учені, творчі діячі. Накопичений чималий дослідницький досвід у вивченні проблем мистецтва в європейській і вітчизняній науці. Більшість найбільших праць присвячена естетико-філософським проблемам мистецтва, проблемам осмислення форм художньої образності. Художня практика створює передумови до формулювання деяких питань щодо теорій взаємодії і синтезу візуального і звукового мистецтв, але пізнати суть процесу взаємодії двох мистецтв, враховуючи всю історичну художньо-мистецьку різноманітність, складно.

Спільність художнього мислення в музичному і живописному мистецтві полягає в сукупності виразних і образотворчих можливостей художньої мови, що визначають цілісність створеного образу і складності спілкування із споживачами мистецтва. Спілкування із споживачем, реципієнтом відбувається на рівні тієї мови, якою творець виразив свої думки. Тому, перспективним у сучасному освітньому, інформаційному просторі є актуалізація механізмів взаємодії, синтезу видів мистецтва та пошук інноваційних засобів професійного відтворення інтеграційних механізмів у навчально-виховному процесі.

Література:

1. Хоруженко К.М. Культурология / К.М.Хоруженко – Энциклопедический словарь. – Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 1997. – 640 с.].
2. Курышова Т. / Т.Курышова. – Театральность и музыка – М.: Сов. композитор, 1984. – 200 с.
3. Современный философский словарь / Под ред. В.Е.Кемерова. – М., 1996. – 608 с.
4. Мейлах Б.С. Комплексное изучение искусства и музыковедение / Мейлах Б.С. // Сборник статей. Составитель и редактор М.Г.Арановский. – М.: Музыка, 1974. – С. 9 – 28.

Надійшла до редакції 10.04.2009